

Barns møte med barnevernet. Rettigheter og rettsikkerhet.

Student nr.: 78391

Innhold

Kapittel 1 Innledning

- 1.1 Problemstilling**
- 1.2 Oversikt over fremstillingen**

Kapittel 2 Kort om barnevernet

- 2.1 Barnevernets oppgaver**
- 2.2 Grunnleggende trekk ved barnevernsarbeidet**
- 2.3 Organisering av barnevernet**

Kapittel 3 Den historiske utviklingslinje

- 3.1 Vergemålsloven av 1896**
- 3.2 Lov om barnevern av 1953**
- 3.3 Barnevernloven av 1992**

Kapittel 4 Grunnleggende prinsipp i barnevernet

- 4.1 Prinsippet om barnets beste**
- 4.2 Det biologiske prinsipp**
- 4.3 Det mildeste inngrepsprinsipp**

Kapittel 5 Rettskilder

- 5.1 EMK**
- 5.2 FNs barnekonvensjon**
- 5.3 Barnevernloven av 1992**
- 5.4 Forarbeider**
- 5.5 Rettspraksis**

Kapittel 6 Gjennomgang av noen sentrale bestemmelser i kap.4

- 6.1 Meldinger til barnevernet, § 4-2**
- 6.2 Rett og plikt for barneverntjenesten til å foreta undersøkelser, § 4-3**
- 6.3 Vurderinger omkring meldings- og undersøkelsessaker**
- 6.4 Hjelpetiltak for barn og barnefamilier og oppfølging av hjelpetiltak, §§ 4-4 og 4-5**
- 6.5 Vurderinger omkring hjelpetiltak**
- 6.6 Vedtak om å overta omsorgen for et barn, § 4-12**

6.7 Tolkning av lovreglene som gir hjemmel for omsorgsovertakelse, § 4-12, a, b, c og d

Kapittel 7 Vurderinger omkring barns rettigheter rettsikkerhet

7.1 Barnevernloven av 1992

7.2 Faktorer som kan påvirke barns rettigheter og rettsikkerhet

7.2.1 Barnevernets utøvelse av faglig skjønn

7.2.2 Samtykkespørsmålet

7.2.3 Legalitetsprinsippets funksjon i barnevernsaker

7.2.4 Overprøving ved domstolene

7.2.5 Barns rettigheter under saksbehandlingen

7.3 Avsluttende kommentarer omkring rettighets- og rettsikkerhetsspørsmålet

Kapittel 1.

INNLEDNING.

1.1 PROBLEMSTILLING.

Barn kommer på ulike måter i kontakt med barnevernet. Uansett hvilke type bistand og hjelp barnet har behov for, er det viktig at rettsvernet og rettsikkerheten omkring barnet er betryggende. Det er flere spørsmål som reiser seg i forhold til barns hjelpebehov. I barnevernets arbeid er det spesielt to aspekter det er viktig å fokusere på. Det ene er at alle barn får hjelp når de trenger det og at hjelpen er relevant i forhold til hvert barns behov.

Det andre er at det ikke fattes feilaktige vedtak fra barnevernets side. Det primære behov for barnet er hjelp til rett tid og størst mulig ro og forutsigbarhet i oppvekstsituasjonen.

Barnevernloven består av en del klare bestemmelser som gir en rettsikkerhetsgaranti for barn som kommer i kontakt med barnevernet. Men barnevernet i praksis er også i stor grad utøvelse av faglig skjønn. Dette skjønnslemtet vil alltid være nødvendig. Men all faglig skjønnsutøvelse er problematisk sett fra et rettsikkerhetssynspunkt. Det er også utfordrende sett fra et lovgiverperspektiv. I sitt vesen er barnevernet en arena for svært mange og vanskelige skjæringspunkter mellom samfunn og privatliv, juss og sosialfag og mellom hjelp og kontroll. I § 1-1 er lovens formål presisert på følgende måte:"-å sikre at barn og unge som lever under

forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid - å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår".

Opgaven fokuserer på barns møte med barnevernet, og undersøker hvordan barneverntjenesten imøtekommer barns behov for bistand og hjelp. Det sentrale spørsmål blir derfor: Får barn som trenger bistand adekvat hjelp til rett tid? Begrepet rettsvern er et begrep som ofte benyttes om barnets interesse i at rettsordenen beskytter det i ulike stadier av en barnevernsak. Beskyttelsen kan være både mot uheldige oppvekstvilkår eller mot ulike typer overgrep. Vernet gjelder krenkelser eller belastninger både fra private, også foreldre, men også overfor offentlig myndighet. Noen lovregler i barnevernloven gir klare vilkår for når den utløser en rett for barnet, mens andre mer skjønnsmessig og vurderingsmessige kriterier som kan føre til uforutsigbarhet og noe forskjellsbehandling for barn som er berørt. Barnevernloven er omfattende. Jeg begrenser oppgaven til noen sentrale bestemmelser om hjelpetiltak, som er nedfelt i kapittel 4 i loven. Det er § 4-2 som omhandler meldinger til barneverntjenesten, § 4-3 som gir barnevernet rett og plikt til å foreta undersøkelser og §§ 4-4 og 4-5 som omhandler henholdsvis hjelpetiltak for barn og barnefamilier og oppfølging av hjelpetiltak. I tillegg belyses § 4-12 som regulerer vedtak om å overta omsorgen for et barn. Det er disse bestemmelsene som danner det rettslige grunnlaget i oppgaven.

Kapittel 4 omhandler særlige tiltak som kan og skal iverksettes overfor barn som har behov for ulike typer bistand og hjelp.

Siktemålet med oppgaven er å kunne si noe om hvilke plikter barnevernet har til å hjelpe barn som trenger bistand, med utgangspunkt med de nevnte bestemmelsene i kapittel 4. Videre belyses noen faktorer som kan begrense barns mulighet til å få adekvat hjelp til rett tid.

1.2 OVERSIKT OVER FREMSTILLINGEN

Opgaven inneholder 7 kapitler. De to første består av valg av problemstilling, kort om barnevernets oppgaver, grunnleggende trekk ved barnevernsarbeidet og organisering av etaten. I kapittel 3 gis en kort redegjørelse for den historiske utviklingslinje i barnevernet. Den sier også noe om samfunnets generelle syn på barn. Kapittel 4 omhandler mer grunnleggende prinsipper som ligger til grunn for barnevernets arbeid. Det er prinsippet om barnets beste, det biologiske prinsipp og det mildeste inngrepsprinsipp. Kapitlet belyser også litt om hvilke dilemmaer disse prinsippene kan føre til i praktisk barnevernsarbeid. I kapittel 5 gjennomgås noen sentrale rettskilder: Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. november 1950, FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989, Barnevernloven av 17. juli 1992 nr 100, i tillegg til forarbeider og rettspraksis. Noen sentrale bestemmelser drøftes i kapittel 6. Disse er meldings- og undersøkelsessaker (§§ 4-2 og 4-3), hjelpetiltak (§ 4-4) og omsorgsovertakelse etter § 4-12. Kapittel 7 inneholder vurderinger omkring barns rettigheter og rettsikkerhet i deres møte med barnevernet. Analysen tar da utgangspunkt i bestemmelsene som er gjennomgått i kapittel 6.

Sentrale rettskilder i denne oppgaven er to artikler i EMK, tre artikler i FNs konvensjon om barns rettigheter, i tillegg til de tidligere nevnte bestemmelsene i kapittel 4 i barnevernloven av 1992. Videre kan Ot. prp. nr. 44 (1991-92) og Inst. O.nr. 80 (1991-92), forarbeidene til barnevernloven, si noe om lovgivers intensjoner om hvordan bestemmelsene og vilkårene skal tolkes.

Kapittel 2.

Kort om barnevernet.

2.1 Barnevernets oppgaver.

Virksomheten i barnevernet går primært ut på å hjelpe det enkelte vanskeligstilte barn til en bedre livssituasjon. I tillegg har barnevernet også et medansvar for å legge til rette for et positivt oppvekstmiljø for barn og unge. Det anses som et samfunnsansvar å sørge for at et barns leveforhold ligger over et minimum. Det regnes som en oppgave for det offentlige å sette inn tiltak i de tilfeller barn og unge lever under utilfredsstillende forhold. - I mange familier kan foreldrene ofte gjøres bedre i forhold til barns oppvekstmiljø. Men dersom forholdene er akseptable griper ikke barnevernet inn for å gjøre de enda bedre. Primært retter arbeidet seg inn mot de barna som har det vanskeligst.

De fleste tiltak som settes inn er frivillige. Som oftest innser foreldrene at det er behov for hjelp. Men i enkelte tilfeller kan foreldre og barn ha motstridende interesser. En slik situasjon kan medføre at det er nødvendig å ta i bruk tvang for å ivareta barnets interesse. Dette innebærer at inngrep fra barnevernets side vil balansere mellom frivillighet og tvang. Det er ved bruk av tvang at hensynet til rettsikkerheten for barn og foreldre blir særlig viktig.

§ 3-1 regulerer barneverntjenestens forebyggende virksomhet. Her heter det at "kommunen skal følge nøye med i de forhold barn lever under, og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og adferdsproblemer. Barneverntjenesten har spesielt ansvar for å søke og avdekke omsorgssvikt adferds- sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette."

2.2 Grunnleggende trekk ved barnevernsarbeidet.

Det er de biologiske foreldre som har ansvaret for sine barn etter norsk rett: Dersom offentlige tiltak skal iverksettes overfor en familie, må det foreligge en lovbestemmelse som gir adgang til det. Det er legalitetsprinsippet som nødvendiggjør en lovhjemmel ved eventuell inngripen i en familie. Barnevernloven gir adgang til å iverksette meget inngripende tiltak. Samtidig setter loven strenge vilkår. Grunnsynet bak utformingen av vilkårene for omsorgsovertakelse og andre alvorlige tiltak er at det har en stor egenverdi for barn å vokse opp hos sine biologiske foreldre, selv om det er visse mangler i hjemmet.

Det er hensynet til barnets beste som skal være avgjørende for hvilke tiltak som skal iverksettes. Med det mildeste inngrepsprinsipp menes at det aldri skal iverksettes mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig. Med det biologiske prinsipp menes at man i størst mulig grad skal opprettholde kontakt med foreldrene. Formuleringen er ikke uttrykkelig brukt i lovteksten. Prinsippet er likevel en grunnleggende verdinorm. I Rt. 1991 side 668, brukte Høyesterett formuleringen det biologiske prinsipp for første gang. Men også i tidligere praksis ble det lagt betydelig vekt på denne verdinormen, selv om det kanskje ikke ble omtalt som et prinsipp.

Det samme prinsippet vektlegges også av Den europeiske menneskerettighetsdomstolen i dommer om barnevernsaker. De nevnte tre grunnprinsipper utdypes nærmere i kapittel 4.

2.3 Organisering av barnevernet.

Barne-, -familie og inkluderingsdepartementet har ansvaret for barnevernloven. Det statlige barnevern er inndelt i flere nivåer. På sentralt nivå er Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Buf dir.) underlagt departementet. Under Bufdirektoratet er Bufetat inndelt i 5 regioner (Nord, Midt, Vest, Øst og Sør). Bufetat skal bistå barneverntjenesten i kommunene med plassering av barn utenfor hjemmet. Videre er de tillagt å rekruttere og formidle fosterhjem, ansvaret for institusjoner, samt etablering og drift av barneverninstitusjoner.

Det statlige fylkesmannsembetet -fylkesmannen -har i barnevernsaker et generelt tilsynsansvar med barnevernsvirksomheten i kommunene. Fylkesmannen har også i tillegg ansvar for tilsynet med de barna som er plassert på institusjon. Fylkesmannen avgjør også noen klager over vedtak i barnevernsaker. I hver kommune skal det være et kommunalt organ som har ansvaret for barnevernet. Lederen for barnevernstjenesten er ansvarlig for etaten. De sentrale oppgavene for barnevernstjenesten i kommunene er å undersøke og iverksette ulike hjelpetiltak, fremme forslag om tiltak overfor fylkesnemnda, deriblant forslag om omsorgsovertakelse, samt gjennomføre og følge opp fylkesnemndas vedtak.

Som denne organisasjonsmodellen viser er arbeidet i barnevernet avhengig av samarbeid mellom statlig nivå (Bufetat) og kommunalt nivå (barnevernkontorene). En gjenganger i norsk barneverndebatt er det uavklarte forholdet mellom statlig og kommunalt barnevern. Det som kan sies å mangle i denne debatten er en tydelig presisering fra fagdepartementets side om hvilken rolle Bufetat skal spille og hvordan arbeidsfordelingen mellom første linje og andre linje i barnevernet optimalt skal fungere til beste for de brukere som skal benytte tjenester.

Det har også vært en offentlig debatt om hvor de største ressursene havner. Det er viktig at det kommunale barnevernet som brukerne møter i førstelinjetjenesten har nok ressurser og kunnskap til å yte den hjelp som det enkelte barn har krav på, og at de barnevernansatte har kunnskap og tid nok til å se hvert barns behov.

Kapittel 3.

3.1 Vergerådsloven av 1896

Synet på barn og barns rettigheter i samfunnet har endret seg vesentlig de siste 100 årene. Utviklingen fra vergerådslovens tilblivelse og frem til i dag viser tydelig dette. Den første barnevernloven fra 6. juni 1896, "Lov om behandling av forsømte børn", ble kalt "Vergerådsloven". Loven etablerte vergerådet som et nytt kommunalt organ med syv medlemmer. Vergerådets hovedoppgave skulle være å ta seg av barn under 16 år som enten hadde gjort seg skyldig i straffbare handlinger, "om sædelig fordervelse eller vannvyrd vidnende handlinger", eller som var "særlig forkomne på grunn av lastefulle foreldre". (NOU: 2000: 12, s.23).

Vergerådet kunne også gjøre vedtak om å plassere barn utenfor hjemmet "hos en paalidelig og hederlig Familie", i et barnehjem eller i et skolehjem. (Knut Lindboe, 2003, s.40). Innføringen av Vergerådsloven medførte ikke de praktiske reformene. En del skyldes dårlig økonomi i mellomkrigstiden. Allerede fra starten av fikk flere av institusjonene som ble opprettet et svært dårlig ry.

3.2 Lov om barnevern av 1953.

I 1947 ble det oppnevnt en barnevernskomité. Dens mandat var å foreta en omfattende revisjon av den tidligere barnevernloven. Arbeidet resulterte i lov om barnevern av 17. juli 1953. Hensikten til lovgiverne var å gjøre barnevernloven til en lov som harmonerte med det alminnelige syn på barneoppdragelse og barns stilling i samfunnet. Intensjonen var å vektlegge forebygging og hjelpetiltak i forhold til barn som hadde behov for hjelp. I praksis ble det satset lite på forebygging. Dette skyldes først og fremst knapphet på ressurser og mangel på gode faglige alternativer. (Knut Lindboe, Barnevernrett 4 utg. 2003, s.40). Istedet ble innsatsen konsentrert om de alvorligste sakene. En svakhet med barnevernloven av 1953 var blant annet at barnevernet ikke kunne komme inn i saken på et tidlig nok tidspunkt.

3.3 Barnevernloven av 1992.

Sosiallovutvalget ble oppnevnt i 1980. Deres mandat var å forberede og å lage en ny sosiallov. Intensjonen med utvalgets arbeid var at de tre lovene om sosial omsorg, edruskapsloven og barnevern skulle erstattes av sosialloven. I NOU 1985: 18 -i Lov om sosiale tjenester- la utvalget frem sitt forslag. Utkast til ny samlet lov ble lagt frem. (ot.prp.nr.60 1988-89). Den ble trukket tilbake i 1989. Nå var det opprettet et nytt departement -familie- og forbrukerdepartementet. Det ble nå bestemt å legge frem en egen lov om barnevernet. Dette viser en økt satsing på området. Departementet la frem et nytt lovforslag, ot.prp.nr.44 (1991-92) - om lov om barneverntjenester. Intensjonen var at departementet skulle "rette et særlig søkelys mot de utsatte barn og unges livssituasjon, ved å legge spesiell vekt på at disse barna sikres den hjelpen de trenger til rett tid". (s.10) Loven ble vedtatt 17. juli 1992, og iverksatt fra 1. jan 1993. Den må sies å være en videreføring av 1953-loven, men det legges i denne loven mer vekt på generell forebygging og forebygging mot det enkelte barn.

Det er et sentralt trekk ved barnevernloven av 1992 at barnevernet kan iverksette hjelpetiltak på et tidligere tidspunkt enn etter loven av 1953. Det er en viktig endring som får positive følger for barn som er i den situasjonen at de har behov for støtte. Da har barnevernet mulighet til å ta tak i problemene før det utvikler seg til et mye verre nivå.

Kapittel 4

Grunnleggende prinsipper i barnevernet.

4.1 Prinsippet om barnets beste.

I bvl. § 4-1 vektlegges hensynet til barnets beste. Her heter det at "ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til det beste for barnet. Herunder skal legges vekt på å gi barnet stabil og god voksen kontakt og kontinuitet i omsorgen". FNs barnekonvensjon art. 3 (1) presiserer: "Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn". I sin innstilling av 1947 utdyper barnevernskomitéen følgende: "En har funnet å burde innskjerpe at det er omsynet til barnet som må være avgjørende ved en hver avgjørd som nemnda tar. Økonomiske hensyn må såleis ikke tillegges for stor vekt".

Det var nye tanker å hevde at hensynet til barnets beste skulle veie tyngst i avgjørelser som angikk deres situasjon. I innstillingen fra Forbruker- og administrasjonskomitéen (inst O. nr. 80, 1991-92), i forbindelse med forberedelse av den nye loven, så komitéen det som meget viktig at spørsmålet om hva som var barnets beste fikk en sentral plassering. Komitéen understreker betydningen av kontakt med de biologiske foreldre, også når barnet er i omsorg utenfor familien. Komitéen understreker videre at barnets eget ønske i forbindelse med tiltak må tillegges stor vekt ved vurderingen av hvilke løsninger som skal velges. Den understreker videre at i vurderingen av hvilke tiltak som skal settes i verk, og hva som er barnets beste, må en også vurdere de negative konsekvenser en eventuell flytting i seg selv vil medføre for barnet. Komitéen uttaler videre at "dette betyr at barneverntjenesten må prioritere sterkere og bruke mer tid og ressurser på å følge opp foreldre og hjemmesituasjonen med sikte på å sette foreldrene i stand til å skape et tilstrekkelig omsorgsnivå i hjemmet". (Inst.O.nr. 80, 1991-92). Hensynet til barnets beste vil også være et tolkningsmoment. Dette hensynet er ment å være en korleksjon dersom for eksempel vilkårene for omsorgsovertakelse er tilstede. Fra st.meld.nr. 39 - Om barnevernet - sies følgende "det vil alltid være argumenter som taler både for og i mot et tvangsvedtak. Der hvor det fortsatt er tvil etter at man har veiet de ulike hensyn mot hverandre, gir ikke prinsippet om hensynet til barnets beste noe svar. I slike tilfeller vil imidlertid lovens øvrige tolkningsprinsipper, minste inngrepsprinsipp og det biologiske prinsipp, kunne være avgjørende".

Begrepet barnets beste er på mange måter upresist. Det sier ikke så mye om hva begrepet inneholder. Anvendelse av barnevernloven krever at man foretar forskjellige former for skjønnsutøvelse. De skjønsmessige ord og uttrykk i loven må tolkes og meningsinnholdet klarlegges. Det finnes ingen enkle svar på hvordan begrepet skal forstås. Det kan være ulike oppfatninger om hva barnets beste betyr i den enkelte sak og i forhold til det enkelte barn. Det kan ligge motstridende verdier i begrepet. På den ene siden verdien av å komme tidlig inn med tiltak (frivillige eller ved tvang). Dette for å unngå skade på barnets utvikling. Men på den andre siden er det viktig å ta hensyn til familiens ønske og behov om retten til familieliv uten inngrep fra det offentlige. Videre fremheves tilknytningen til biologiske foreldre som verdifullt. På den andre siden viktigheten av stabile og trygge relasjoner til voksne. Ofte evner ikke foreldrene selv å skape dette grunnlaget for barnet. I slike vanskelige avveininger er det viktig at de fagfolk som skal vurdere disse spørsmålene er i stand til å identifisere barns individuelle behov. Etter at FNs barnekonvensjon ble inkorporert i menneskerettsloven i 2003, har vektleggingen av barnets beste i barnevernsavgjørelser fått en enda sterkere betydning, selv om prinsippet også var sentralt tidligere i norsk rett. Konvensjonen presiserer i art. 3 (1) at "ved alle handlinger som berører barnet, ...skal barnets beste være et grunnleggende hensyn". Konvensjonen har på en måte gitt en universell anvendelse av barnets-beste begrepet, også ved det at konvensjonsbestemmelsene er gitt fortrinnsrett i forhold til annen norsk lovgivning. Begrepet ligger også som en rettesnor i den norske barnevernloven, men konvensjonsbestemmelsen gir kanskje en sterkere presisering av at prinsippet står over andre hensyn, der dette er tilrådelig.

4.2 Det biologiske prinsipp.

Prinsippet er ikke uttrykkelig formulert i noen paragraf, men det kommer klart til uttrykk i lovens forarbeider, gjennom utformingen av vilkår for tiltak, samt i rettspraksis. Fra Rt. 1991, s 561, siteres: "Jeg minner om at barnevernloven bygger på at det gjennomgående vil være i barnets interesse at foreldrene har omsorgen for det (.....). Vurderingen av hva som i det enkelte tilfellet er barnets beste, må i disse saker skje i lys av dette". Lovens utgangspunkt er at barn skal vokse opp hos sine biologiske foreldre. Det biologiske prinsipp er en grunntanke bak

utformingen av vilkårene for de forskjellige typer av tiltak.

Foreldre og barn har rett til respekt for sitt familieliv. Dette er nedfelt i EMK art. 8. For barna er dette en rett som innebærer å få være hos sine foreldre og sammen med sine søsken. Dersom bestemmelsen om barns rett til familieliv settes opp mot barnekonvensjonens art.3 nr 2, må den tolkes slik at barnet også har rett til et godt familieliv. Art.3 nr 2 sier: "Partene påtar seg å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel, idet det tas hensyn til rettighetene og forpliktelsene til barnets foreldre, verger eller andre enkeltpersoner som har det juridiske ansvaret for ham eller henne, og skal treffe alle egnede lovgivningsmessige og administrative tiltak for dette formål". Forholdet mellom retten til familieliv sammen med foreldre og søsken, og samtidig vektlegging på barnets rett til et godt og trygt familieliv, kan være et dilemma. I saker der barn og foreldre ikke har en felles interesse i å ivareta de biologiske båndene, vil ofte det biologiske prinsipp hovedsakelig verne foreldrenes interesser. De ønsker å ha barna boende hos seg eller å ha samvær med dem, også i situasjoner der barnets interesser vil kunne være det motsatte. Det kan føre til at hjelpetiltak blir motarbeidet fra foreldrenes side, noe som kan gå utover barnet. Her kan det altså være to interesser som står mot hverandre, barnas og foreldrenes ønsker, og da vil det biologiske prinsipp favorisere foreldrene selv om dette ikke er en optimal løsning for barnet.

4.3 Det mildeste inngrepsprinsipp.

Dette prinsippet innebærer at det ikke skal vedtas mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig for å skape en forsvarlig situasjon for barnet. Videre skal tiltakene ikke ha lengre varighet enn det som er nødvendig. Det er med andre ord et forholdsmessighetsprinsipp. I dette ligger at mer inngripende tiltak ikke kan skje før hjelpetiltak er prøvd eller iallefall vurdert. Utgangspunktet er at alle tvangstiltak fra barnevernet er midlertidige inngrep i privatlivets integritet. I tillegg skal inngrepene være så små og kortvarige som mulig. Også dette prinsippet har sin betydning både som et rettslig utgangspunkt og som tolkningsmoment. Det fungerer som et rettskrav for det skjønnet som skal utøves fra barnevernets side. Det minste inngrepsprinsipp gjelder alle tiltak etter barnevernloven og kommer direkte til uttrykk i enkelt av lovens bestemmelser. Etter bvl. §4-12, 2. ledd kan et vedtak om omsorgsovertakelse bare treffes dersom det ikke kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak selv om vilkårene for et slikt vedtak foreligger etter bestemmelsens første ledd.

I Innst.O nr 80 (1991-92) behandles denne situasjon: "Komitéen mener det er viktig å understreke at hjelpetiltak i hjemmet alltid skal vurderes før mer omfattende tiltak igangsettes. Manglende ressurstilgang på tiltakssiden må ikke få som konsekvens at barn flyttes ut av hjemmet. Hjelp skal primært gis i hjemmet, og plassering skal være siste alternativ. Komitéen slutter seg derfor til departementets pressisering av at bruk av tvang bare kan være aktuelt dersom hjelpetiltakene ikke fører frem, eller det må anses som nytteløst å forsøke med slike tiltak".

Ofte befinner barnet seg i barnevernsaker i en situasjon der ingen løsninger er optimale. Spørsmålet er ofte ikke hvilke tiltak som er minst inngripende, men hva som er minst skadelig. Enkelte ganger kan det være slik at det mest inngripende tiltak kan være det minst skadelige for barnet. I en del tilfeller kan det være mindre skadelig å plassere barnet bort fra foreldrene istedenfor å la det bli boende hjemme. Det kan altså være en del situasjoner der omsorgsovertakelse kan være det mest inngripende i forhold til foreldrene, men på samme tid minst inngripende overfor barnet.

Kapittel 5.

Rettskilder

To konvensjoner har spesiell betydning for spørsmålet om rettigheter og rettsikkerhet for barn som kommer i kontakt med barnevernet. Det er Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 4. november 1950 (EMK), og FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989. Menneskerettighetskonvensjonen ble inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven av 21. mai 1999, mens FNs konvensjon ble inkorporert i samme lov 1. aug 2003. Loven etablerer en egen trinnhøyde for menneskerettighetene, i det EMK slår fast at menneskerettighetsbestemmelsene i tilfelle motstrid skal gå foran bestemmelser i annen nasjonal lovgivning.

5.1 EMK

To sentrale artikler i EMK gjelder spesielt forholdet mellom barn, foreldre og barnevern. Det er art. 3 og art. 8. Art. 3 regulerer forholdet som forbyr tortur. I flere saker har artikkelen vært benyttet som rettsgrunnlag av EMD (Den europeiske menneskerettighetsdomstolen) i erstatningssaker mot myndighetene.

Det heter i art. 3, som omhandler forbud mot tortur, at "ingen må bli utsatt for tortur eller for umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff". Art. 8 omhandler retten til respekt for privatliv og familieliv. Det presiseres i art. 8 nr. 2 at det "skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven.....". I erstatningssaker for unnlatelse fra myndigheters side for ikke å gripe inn når barn har levd under grove former for omsorgssvikt, er art. 3 benyttet som rettsgrunnlag i saker som har vært behandlet i EMD. Art. 8 verner barnets rett til fysisk og psykisk integritet, og samtidig dets rett til privatliv. Ved tolkning av norsk barnevernlov, er både EMK og praksis fra EMD relevante rettskilder.

5.2 FNs konvensjon om barns rettigheter

Denne konvensjonen inneholder en rekke artikler om juridiske rettigheter. I tillegg vektlegger den politiske oppfordringer og formålsbestemmelser. Tre sentrale bestemmelser har betydning for barns forhold i barnevernaker. Det er art. 3, art. 19 og art. 12. I art. 3 vektlegges at "det først og fremst skal tas hensyn som gagnar barnet best" i avgjørelser som angår barn. Art. 19 gir barnet beskyttelse mot omsorgssvikt. Art. 19 gir barnet beskyttelse i forhold til foreldrene, men også i forhold til myndighetene dersom de har overtatt omsorgen. Art. 19 (1): "Partene skal treffe alle nødvendige lovgivningsmessige, administrative, sosiale og undervisningsmessige tiltak for å verne barnet mot alle former for fysisk eller mental vold, skade eller misbruk, vannskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandlig eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk, mens det er under omsorg hos en eller begge foreldre verger eller eventuelt andre personer som har omsorgen for barnet".

På samme tid som FNs barnekonvensjon ble gjort til norsk lov ved endring i menneskerettsloven i 1999, ble grensen for uttalerett i barnevernaker senket fra 12 til 7 år, jfr. bvl. §6-3. Uttaleretten for barn er et hovedprinsipp i konvensjonen. Barnevernkonvensjonen har ingen aldersgrense nedad, i forhold til om barn har uttalerett i saker de er involvert i. Bestemmelsen er nedfelt i art. 12 (1): "Partene skal garantere at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, får rett til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle

forhold som vedrører barnet og å gi barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet".

Art. 12 gir altså barnet en rett til å gi uttrykk for egne synspunkter om sin egen situasjon, dersom alder og modenhet tilsier at det er mulig. I forhold til barns krav om å få hjelp, både hjelpetiltak og i omsorgsovertakelsessaker, er det her presisert i art. 3 at barnets beste er sentralt, mens det i art. 19 presiseres at myndigheten plikter til å verne barnet mot ulike overgrep.

5.3 Barnevernloven av 1992

Barnevernets virksomhet reguleres i hovedsak av denne loven, hvor en av hovedintensjonene var å styrke rettsikkerheten til barn. Kapittel 4 omfatter reglene om særlige tiltak. Barnevernets lovfestede fasearbeid, med meldings, undersøkelses - og tiltaksfasen er nedfelt her. Disse forhold reguleres i § 4-2 (meldingssaker), § 4-3 (undersøkelsesfasen) og §§ 4-4 og 4-5 hvor bestemmelsen om tiltaksfasen er nedfelt. Et sentralt moment i å styrke barnets rettsikkerhet var å bedre ivaretagelsen av barnets rettigheter og interesser, som er nedfelt i §4-1. Det er altså slått fast i barnevernloven at styrking av hensynet til barnet beste er en rettslig norm. Blant annet betyr det at barneverntjenesten må legge stor vekt på å finne tiltak som kan tilpasses det enkelte barns behov. Et ledd i å styrke barnets rettsikkerhet er også at barneverntjenesten ble pålagt en plikt til å yte hjelpetiltak når vilkårene i loven var oppfylt.

Dersom hjelpetiltak anses som nytteløst, eller ikke fører frem, og det er alvorlig svikt i oppvekstsituasjonen til barnet, kan det fattes vedtak om omsorgsovertakelse og plassere barnet utenfor hjemmet. Forholdet er regulert i bvl. §4-12. De situasjoner som kan føre til omsorgsovertakelser er mer spesifisert i loven av 1992 enn tidligere. Det er 4 bestemmelser som til sammen dekker ulike former for mishandling og omsorgsvikt, det er §4-12, 1. ledd a,b,c og d. Det er de nevnte bestemmelsene i barnevernloven som spesielt blir drøftet i denne oppgaven.

5.4 Forarbeider

Når en skal fortolke eller forstå en lovbestemmelse er forarbeider i mange tilfeller til stor hjelp. Som oftest begynner forarbeidene til ny lov med en utvalgsutredning (NOU). NOU som omhandler "Lov om sosiale tjenester mv.", kom i 1985. (NOU 1985: 18). Der ble det foreslått at ny barnevernlov skulle være et kapittel i en samlet sosialtjenestelov. Ved regjeringsskiftet i 1990 ble barn satt opp som ett av de store satsingsområder, og Familie- og forbrukerdepartementet endret navn til Barne- og familiedepartementet. Det ble da fremmet en ny proposisjon under stort tidspress (ot. prp. nr. 44 1991-92). Både Ot. prp. nr. 44 og Ins. o. nr. 80 (1991-92), er sentrale forarbeider til barnevernloven, men flere sentrale juridiske spørsmål er ikke grundig drøftet i proposisjonen. For eksempel er det få momenter som danner grunnlag for vurderingen av vilkåret "særlige behov" i lovens § 4-4, 2.ledd.

I innst.o.nr 80 fra Forbruker- og administrasjonskomitéen om ny barnevernlov endret komitéen i større grad enn vanlig departementets lovforslag i proposisjonen. Derfor har denne komitéinnstillingen større betydning som forarbeid enn vanlig.

5.5 Rettspraksis

Under Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen finnes et juridisk preget kontrollsystem,

EMD. Barnekonvensjonens betydning som tolkningsfaktor vil i flere saker fra EMD være sentral. Spesielt gjelder det når avveiningen mellom barnets og foreldrenes interesser skal drøftes. Bestemmelser i barnekonvensjonen vil også være en sentral rettsnorm i saker der erstatningsspørsmål behandles i EMD. Disse sakene er aktuelle når barnevernet har unnlatt å gripe inn i familier der barn er utsatt for omsorgssvikt. I norsk rett er dommer avsagt av Høyesterett rettesnor for hvordan lignende saker skal behandles i ettertid. De tolker hvordan en lovbestemmelse er å forstå i forhold til det saksforhold som er brakt inn for rettsapparatet.

Selv om barnevernloven fra 1992 har erstattet tidligere lov, har rettspraksis etter 1953-loven fremdeles betydning. I Rt. 1996 s.1203, som gjaldt spørsmål omkring omsorgsovertakelse, sier førstevoterende, sitert på side 1207: "Rettsstilstanden vedrørende omsorgsovertakelse og om opphevelse av omsorgsovertakelser ble ikke endret i realiteten da barnevernloven av 1992 erstattet barnevernloven av 1953 (.....). Rettspraksis om anvendelse av de tilsvarende bestemmelser i barnevernloven 1953, må derfor tillegges betydning ved anvendelse av bestemmelsene i den någjeldende lov". Til og med 2008 har det vært 59 dommer om barneverntiltak i Høyesterett. (Knut Lindboe: Barnevernloven 6. utg. 2009, s. 20). Enkelte av disse dommene inneholder drøfting av mer generell karakter også når det gjelder spørsmål om bruk av hjelpetiltak.

Kapittel 6.

Gjennomgang av noen sentrale bestemmelser i kapittel 4

6.1 Meldinger til barneverntjenesten, § 4-2

Å motta bekymringsmeldinger og avgjøre om meldingene skal følges opp med en undersøkelsessak eller henlegges, er en viktig beslutningsprosess i barnevernet på det kommunale nivå. Meldingen kan enten bli henlagt eller det kan åpnes for en undersøkelsessak. Det er tre mulige utfall en undersøkelsessak kan føre til: Enten henlegges saken, det blir fattet vedtak i barneverntjenesten om hjelpetiltak eller det sendes forslag til fylkesnemnda om tiltak.

Dersom det besluttes å henlegge saken, kommer beslutningen ikke inn under det som forvaltningsloven definerer som enkeltvedtak (forvaltningsloven 1966, § 2 (b)). Det medfører at beslutningen om henleggelse av bekymringsmeldingene verken behøver å begrunnes eller at det medfører klageadgang for de berørte.

Det er de kommunale barnevernkontorene som er førstelinjetjenesten som møter barn, unge og familier som trenger barnevernets bistand. Hit kommer bekymringsmeldingene, og herfra er det mulig å komme tidlig inn i sakene, sørge for adekvat hjelpetiltak i hjemmet og derved i en del saker oppnå at det ikke senere blir nødvendig med plassering i forsterhjem eller eventuelt på institusjon. Barneverntjenesten kan ta opp saker på eget initiativ, men det skjer sjeldent.

Det gjelder tidsfrister for når meldinger som kommer inn til barneverntjenesten skal gjennomgås (§ 4-2). Videre er det gitt en tidsramme for når undersøkelser må gjennomføres (§ 4-3). Disse tidsfristene kom inn i loven som følge av avsløringene om de såkalte "mappebarna" på 1990-tallet, saker som ikke ble undersøkt eller fulgt opp. For å unngå at meldinger til barnevernet blir liggende ubehandlet, innførte den nye loven en frist på en uke for å gjennomgå

meldinger og vurdere om de skal følges opp med videre undersøkelser. Undersøkelser etter § 4-3 skal settes i gang snarest dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter kapittel 4. Dette gjelder alle typer tiltak. Dersom det er rimelig grunn til å tro at barnet har et særlig behov for hjelpetiltak etter § 4-4, skal forholdet undersøkes. Terskelen er ment til å være lav. I følge Ot. prp. nr. 44 (1991-92), s. 29 er det nettopp et poeng at barneverntjenesten får en rett og plikt til å foreta undersøkelser før det foreligger indikasjon på omsorgssvikt eller mishandling. På denne måten ønsker man at barnet får hjelp før saken får utvikle seg til å bli alvorlig.

I komitéinnstillingen, Innst. O. nr. 80 (1991-92), s. 14 presiseres det at "ved mottakelse av meldinger er det svært viktig at barneverntjenesten så snart som mulig foretar en gjennomgang av meldingene som enten må konkludere med henleggelse eller videre undersøkelser etter § 4-3. Lovfesting av frister og sanksjonsmuligheter ved brudd på disse vil gjøre det enda mer forpliktende for barneverntjenesten å undersøke raskt forhold man får melding om". I 2010 mottok barnevernet i Norge 45 734 bekymringsmeldinger. Av alle meldingene som ble mottatt ble 18,6 prosent henlagt. Henleggelsesprosenten viser en del regionale forskjeller. Et par eksempler på dette er at henleggelsesprosenten i Hordaland var på 22,4 prosent, mens det i Sogn og Fjordane var på 10 prosent. (Opplysningene er hentet fra art. i BT, 7.05.11, "Flere melder fra til barnevernet"). At det er en klar økning i mottatte meldinger fra 2009 til 2010 kan ha ulike årsaker. En forklaring kan være at terskelen for å melde fra til barnevernet er blitt lavere enn før. Men økningen kan også bety at flere barn lever under forhold som fører til økende behov for bistand fra barneverntjenesten.

6.2 Rett og plikt for barneverntjenesten til å foreta undersøkelser, § 4-3

Det er uttrykkelig angitt i barnevernloven gjennom § 4-3 at barneverntjenesten har plikt til å iverksett undersøkelsessak når vilkårene er tilstede. Dersom en undersøkelsessak ikke blir påbegynt når vilkårene for det foreligger, er det en tjenesteforsømmelse, jfr. § 6-9. I følge § 6-9 skal en undersøkelsessak avsluttes innen 3 måneder.

Bvl. § 4-2 setter en ukes frist for barneverntjenesten til å gjennomgå meldinger. Barneverntjenesten skal i løpet av denne uken henlegge meldingen eller åpne for undersøkelsessaker. Dersom det blir brukt lengre tid enn 3 måneder på å gjennomføre en undersøkelsessak, eller mer enn en uke til å gjennomgå og vurdere meldinger etter § 4-2, kan kommunen ilegges bot etter § 6-9 (og forskrifter av 16. desember 1992).

I § 4-3 2. ledd gis det anvisning på hvordan undersøkelsessaker skal gjennomføres. Det skal gjøres mest mulig skånsomt overfor barnet og familien som blir berørt, blant annet ved å hindre at det spres unødig kunnskap om undersøkelsen. 3. ledd i § 4-3 gir hjemmel for at barneverntjenesten kan foreta hjemmebesøk. Foreldre eller den barnet bor hos har ikke anledning til å motsette seg dette. Bvl. § 4-3 4. ledd gir barneverntjenesten og eventuelle sakkyndige rett til å snakke med barn i enerom i saker der dette kan være den beste løsningen for barnet.

I Ot. prp. nr. 44 (1991-92), s. 29 presiseres viktigheten av kontakt med barna, slik at riktige opplysninger omkring deres situasjon kan fanges opp. Departementet påpeker videre "hvor viktig det er at de personer som skal samtale med barnet er særlig kvalifisert for det". Ofte vil det være slik at barn vil være tilbakeholdne med å fortelle noe negativt om foreldrene med dem tilstede.

Det vil alltid være et spørsmål om hvor sikre holdepunkter som kreves før det kan og bør iverksettes undersøkelser. Her vil ofte to interesser stå mot hverandre. Det vil være hensynet til privatlivets fred og behovet for å bringe klarhet i forholdet av hensyn til ett eller flere barn. Denne situasjonen kan i mange tilfeller være et dilemma. Sett fra barnets side er det svært viktig at de får den nødvendige hjelp fra barneverntjenesten. Samtidig må undersøkelsen gjøres så skånsom som mulig av hensynet til den familien som er berørt.

I art. i BT. 07.05.11, "Flere melder fra til barnevernet", hevdes det at 34 708 saker ble undersøkt i 2010 i hele landet. Det er 8,9 prosent flere enn året før. Av disse sakene ble 52,1 prosent henlagt etter avsluttende undersøkelser. Tallene viser en klar økning i antall undersøkelsessaker fra 2009 til 2010. Videre presiseres det i samme artikkel at det er store regionale forskjeller også når det gjelder antall saker som avsluttes etter undersøkelsene. Eksempler viser at Sogn og Fjordane, fylke med færrest saker, henlegger 36 prosent av sakene som blir undersøkt, mens Oslo og Akershus henlegger henholdsvis 56 og 57 prosent av undersøkelsessakene.

Slike tall kan gi indikasjon på at terskelen for å iverksette barnevernstiltak er varierende i ulike kommuner. Det at terskelen for å yte hjelp kan variere mellom barnevernkontor kan også ha en sammenheng med kommunens økonomi og de ressurser som er tilgjengelig i barneverntjenesten på det enkelte kontor. Siden flere av beslutningene som tas er resultat av utøvelse av faglig skjønn, kan også skjønnen variere en del mellom de mange saksbehandlere som er involvert i saker på de ulike barnevernkontorene.

6.3 Vurderinger omkring meldings- og undersøkelsessaker.

Barnevernet var som nevnt i fokus tidlig på 1990-tallet. Fordi mange av meldingene ble liggende ubehandlet oppstod begrepet "mappebarn". Problemet skyldes delvis ressursituasjonen i barnevernet, men også prioriteringer på det enkelte kontor. For å unngå at en slik situasjon oppstår på nytt, innførte lovens § 4-2 en frist på en uke for å gjennomgå innkomne meldinger og vurdere om de skal følges opp med undersøkelser. § 4-2 er altså ment å være en rettsikkerhetsgaranti for barn som søker hjelp i barnevernet, gjennom meldinger som kommer inn. Fremdeles sliter en del kommuner med å overholde fristen på en uke for å gjennomgå meldinger, og til å sette i gang undersøkelser ved mistanke om at tiltak er nødvendig.

I enkelte kommuner er henleggelsesprosenten relativ stor, både når det gjelder henlagte saker etter § 4-2 og saker som blir henlagt etter nærmere undersøkelse i § 4-3. I en artikkel i Stavanger Aftenblad 12.10.2011, hevdes det: "Barnevernet henlegger over 75 prosent av bekymringsmeldingene. Av de 225 meldingene i barnevernet i Stavanger som ble behandlet ferdig første kvartal 2010, ble 68 saker henlagt. Resten ble undersøkt nærmere. Dette førte til at 102 saker ble henlagt, og i 55 saker fikk barn hjelp. Det vil si at 75,7 prosent av sakene ble henlagt".

At 68 saker ble henlagt etter § 4-2 og 102 saker ble henlagt etter undersøkelser i henhold til § 4-3 av totalt 225 meldinger til barnevernet, er et høyt henleggelsestall. Når så mange meldinger som i dette tilfellet blir henlagt, skal det være fordi en faglig vurdering har kommet frem til at det er riktig. Det må være kravet dersom rettsikkerheten til de involverte barna er ivaretatt. Det som er bekymringsfullt her er at av de sakene som gikk videre for

nærmere undersøkelser, er det relativt mange som ble henlagt. En fare er at når ressursene i barnevernet er presset, tilpasser terskelen seg til kapasiteten. Det mest betenkelige er at da barnevernskontoret i Stavanger gjennomgikk sakene fra 1. kvartal 2010, viste det seg at det var et titalls saker som burde ha blitt fulgt opp forrige gang, og som nå kom tilbake med større alvorlighetsgrad. Det blir et klart brudd på barns rettsvern. Som kommentar til saken konkluderer barnevernsdirektør i Stavanger kommune, Per Haar, med at "det er avgjørende at barneverntjenesten i Stavanger er i stand til å vurdere meldinger og undersøke bekymringer innen de frister barnevernloven setter", og at "både organisatoriske grep, styrket ledelse og ressurstilførsel må vurderes for å få dette til".

I boken, Det er barnets sak, 2007 s. 149 av E.G. Stang, beskriver hun hvordan undersøkelsessaker ofte kan bli behandlet og at det kan bero på tilfeldigheter om en sak går videre. "Forskning om barneverntjenestens vurdering av innkomne meldinger og hvorvidt de fører til undersøkelser eller ikke viser at dette ofte beror på tilfeldigheter. Funnene viser lite bevisst prioritering i barneverntjenestens håndtering av meldinger, at mottaksarbeidet mangler struktur og bærer preg av uklar begrepsbruk. Henleggelse eller videreføring av sakene blir i stor grad bestemt av hvilke ressurser som var rundt familiene, av foreldrenes motstand eller samarbeid og av barneverntjenestens egne ressurser". I samme art. i BT 07.05.11, "Flere melder fra til barnevernet", kommer det frem at i 2010, det vil si det året da det ble undersøkt 8,9 prosent flere saker enn året før, kom det kun 106 nye stillinger i det kommunale barnevernet. Det er langt mindre enn det kommunene selv planla for sin virksomhet. Samtidig har antall saker som kommer inn til barnevernet vært økende.

Lavere bemanning og mindre ressurser kan indikere at det er saker som henlegges som ikke burde vært det. For å kunne øke barns sikkerhet for at de får den hjelp de trenger, vil det være viktig å styrke bemanningen og ressursene i det kommunale barnevernet.

6.4 Hjelpetiltak for barn og barnefamilier og oppfølging av hjelpetiltak, §§ 4-4 - 4-5.

Blv. § 4-4 2. ledd pålegger barneverntjenesten en plikt når det foreligger "særlige behov" til å vurdere og å sette i gang hjelpetiltak. I hovedsak bygger dette på forebyggende tiltak i hjemmet. 2. og 3. ledd omhandler frivillige hjelpetiltak. I forståelse med foreldrene kan disse vedtas i samarbeid med barnevernet. Etter 4. ledd har fylkesnemnda adgang til å pålegge barnehageplass eller andre egnede dagtilbud for barnet. I 5. ledd gis hjemmel for at barnevernet kan medvirke til plassering utenfor hjemmet som hjelpetiltak, men uten at det foreligger omsorgsovertakelse.

I 1. ledd nevnes råd og veiledning, og deretter hjelpetiltak. 1. ledd om å "bidra til å gi det enkelte barn gode levevilkår...", er ment som retningsgivende for tiltakene etter resten av paragrafen. (Ins. O. nr 80 (1991-92), s. 7).

I loven av 1992 er det en lovfestet adgang til å iverksette hjelpetiltak tidligere, og i flere tilfeller.

I § 4-4 2. ledd settes som vilkår for frivillige tiltak at "barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller andre grunner har særlige behov...". Spørsmålet om når et hjelpetiltak kan og skal settes inn, beror på skjønn. "Særlige behov hos barnet" er vilkåret for hjelpetiltak etter 2. ledd. Forholdene i hjemmet alene kan ikke gi grunnlag for tiltak. Det er ikke i seg selv tilstrekkelig at

det er svakheter eller mangler ved forholdene i hjemmet. Vilkåret for at det vurderes om hjelpetiltak skal settes inn er at det er barnet som har behov utover det som barn vanligvis har.

2. ledd i § 4-4 nevner en rekke ulike tiltak som kan settes inn. Oppregningen er ikke nødvendigvis uttømmende. Andre hjelpetiltak kan også tenkes å tas i bruk.

Hjelpetiltak mens barn og unge bor hjemme er de mest brukte tiltakene i barnevernet. I Ins.O. nr. 80 (1991-92) understreker komitéen at tiltak må igangsettes i så nært samarbeid med familien som mulig. En gjennomføring av tiltak mot foreldrenes vilje vil ofte være vanskelig, men i en del tilfeller nødvendig. Etter § 4-4, 4.ledd kan tiltak pålegges mot foreldrenes vilje, men slike pålegg undergis betryggende saksbehandling, og bare fylkesnemnda kan fatte slike vedtak. I Ins.O. nr. 80 (1991-92), s. 16 presiseres at "bruk av tvang skal bare være aktuelt dersom hjelpetiltakene fører frem eller må anses som nytteløst å forsøke".

Videre presiseres det i forarbeidene til loven viktigheten av "at barneverntjenesten i tillegg til, eller i stedet for å iverksette hjelpetiltak, gir barn og foreldre råd og veiledning slik at foreldre i størst mulig grad settes i stand til å ivareta sine foreldrefunksjoner uten barnevernets inngripen". Det å bygge på foreldrenes ressurser som omsorgsperson må være et mål for barnevernet. Derfor er det viktig at foreldrene får nødvendig råd og veiledning fra barnevernet når foreldrenes omsorgsevne er sviktende.

Bvl. § 4-5 pålegger barneverntjenesten en plikt til, dersom de har iverksatt hjelpetiltak etter § 4-4, å holde seg orientert om hvordan det går med barnet og foreldrene. Videre må det vurderes om hjelpen er tjenlig. Det er også nødvendig med en vurdering av om det er nødvendig med nye tiltak. Bvl. § 4-5 er også en bestemmelse om plikt til å utarbeide en tiltaksplan som blant annet skal gi en oversikt over hvilke tiltak som skal settes i gang og sette et tidsperspektiv for oppfølging.

Fremdeles er det barnevernets utøvelse av faglig skjønn som avgjør både om hjelpetiltak skal iverksettes og omfanget av ytelsene. Det å avgjøre om barnet har "særlige behov", kan alltid variere med barnevernansattes kunnskaper, holdninger og ressurser på det enkelte kontor.

6.5 Vurderinger omkring hjelpetiltak.

Vilkårene i § 4-4 2.ledd er formulert slik at det kan medføre ulike vurderinger av når hjelpetiltak bør settes inn, og hvilke hjelpetiltak som passer for det enkelte barn. Skjønnelementet i vilkåret "særlig behov" kan medføre en viss ulikhet mellom de forskjellige saksbehandlers vurdering. E.G.Stang (2007) har undersøkt bruk av hjelpetiltak i barneverntjenesten. Undersøkelsen viste at det i liten grad foretas lovtolkning ved behandlingen av disse sakene. 172 ble gjennomgått etter § 4-4. Et av vilkårene for å sette i verk hjelpetiltak, er at barnet har "særlig behov for hjelp". Resultatet av undersøkelsen refereres i NOU 2009: 8, s.33-34. Der heter det: "ingen av vedtakene inneholdt henvisning til dette vilkåret, ingen drøftet innholdet i vilkåret og om sakens faktum kunne forstås slik at det falt inn under lovens krav. Barnevernloven trekker opp en rekke skjønnsmessige kriterier, og hvis loven ikke tolkes, er det stor mulighet for at tildeling av hjelp blir uforutsigbar, vilkårlig og at krav til likebehandling ikke oppfylles".

Videre forutsetter vilkåret etter § 4-4 2. ledd, at hjelpetiltak settes inn etter samtykke fra foreldrene. Dette kan i en del tilfeller hindre at barnet får den hjelp de har behov for. Enkelte saksbehandlere har ofte også en viss motvilje mot å gå inn i familien dersom dette blir motarbeidet av foreldrene. Hjelpetiltak etter § 4-4 4. ledd krever godkjenning fra Fylkesnemnda. Å fremme et slik forslag er ofte en ressurskrevende oppgave for det kommunale barnevernet som enkelte barnevernansatte vegrer seg mot å gå inn i. Da kan vel resultatet bli at barn blir

gående for lenge uten tilpassede hjelpetiltak.

Barnevernet plikter å utarbeide en tiltaksplan for barnet, samtidig med at hjelpetiltaket vedtas. Ot. prp. nr. 44 (1991-92), s. 33 presiserer at både omfanget av tiltakene og varigheten av disse skal foreligge snarest etter at hjelpetiltaket er igangsatt. § 4-5 formulerer også en plikt for barnevernet til å holde foreldrene orientert.

Forskningsmedarbeider Vibeke Samsonsen ved Hemil-senteret ved UiB (art.i bt.15.11.2008, "Barn i krise") mener at barnevernets bruk av tiltaksplan er av varierende kvalitet. "Medvirkning fra foreldre og barn er et viktig mål. Planene har liten verdi dersom bruken kan bli å telle planer som et målkrav. Kvaliteten på tiltaksplanene kan bli bedre dersom barneverntjenesten velger å ha fokus på dette arbeidet, samt starter arbeidet med tiltaksplaner tidligere, gjerne allerede i undersøkelsesfasen".

Saksbehandler i barnevernet bekrefter at ansatte inimellom "fusker litt med arbeidsmetodene". Eksempel på dette er at "man lager en mer eller mindre tom plan, uten medvirkning fra foreldre eller barn. Man kopierer deler av innholdet fra et barn til et annet barns plan, uten egentlig å vurdere barnets spesielle behov. Tiltaksplan blir laget først når tiltaket er startet eller allerede er påbegynt", (art. i bt. 15.11.2008, "Barn i krise"). Leder i fellesorganisasjonen Hordaland, som organiserer de nevnet barnevernansatte, sier at "dette er et resultat av sterkt arbeidspress".

I de saker der vilkårene etter § 4-5 ikke etterkommes kan det medføre en manglende rettsikkerhet for barnet. Det blir da vanskelig å kunne evaluere effekten av tiltaket i forhold til intensjonen med det samme tiltak. Mangelen på en plan for barnet, og manglende oppfølging generelt, kan føre til at barnet over lengre perioder utsettes for tiltak som ikke har noe nytte.

6.6 Vedtak om å overta omsorgen for et barn, § 4-12

Barnevernlovens tvangsregler om omsorgsovertakelse er regulert i Bvl. § 4-12. De situasjoner som kan føre til tvangsovertakelse er mer spesifisert i loven av 1992 enn tidligere. Det er 4 bestemmelser som til sammen dekker ulike former for mishandling og omsorgsvikt, § 4-12, 1.ledd a, b, c og d. I Rt 2002, s. 875, konstaterte Høyesterett at de strenge vilkårene for omsorgsovertakelse i den norske loven dekker kravene etter EMK. art.8. I EMK. art.8, er også problemstillingen presisert: "Partene skal garantere at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, untatt når kompetent myndighet, som er underlagt rettslig overprøving i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler, beslutter at en slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste...".

Omsorgsovertakelse innebærer at barn flyttes fra foreldrene. Barneverntjenesten overtar da hovedansvaret for barnets oppvekst. Barnevernet overlater den daglige omsorgen til fosterhjem eller institusjon. Foreldrene beholder som oftest foreldreansvaret. Omsorgsovertakelse er et inngripende og alvorlig tiltak overfor foreldre og barn. Når hjelpetiltak ikke er tilstrekkelig, skal flytting være en nødutvei.

Barnevernet har ikke uten videre kompetanse til å gripe inn i eller regulere foreldre og barns rettsstilling. Slike tiltak krever hjemmel i lov. Legalitetsprinsippet gir et vern for borgerne mot at et inngrep gjøres uten at det er grundig vurdert om det er nødvendig. Legalitetsprinsippet stiller ikke bare krav om at det skal foreligge et rettsgrunnlag, det vil si en lovhjemmel.

Det stilles også krav til denne lovhjemmelens klarhet. Det er et rettsprinsipp av konstitusjonell rang. Det gir direktiver til lovgiver, domstoler og forvaltning. Spørsmål som

forvaltningen ofte stiller seg er hvor langt en gjennom tolkning skal kunne strekke hjemmelens rekkevidde. "Når vi er på legalitetsprinsippets område, skal det være snevrere grenser for hvor langt ut over lovens ordlyd man ved en tolkningsprosess skal kunne strekke rettsnormen, etter vektlegging av andre rettskilder enn lovens ordlyd. Dette skyldes hensynet til lojalitet overfor lovgiver og forutberegnelighet for borgeren". (Ø.Rasmussen:2002, s. 404)

I § 4-12 a, b, c og d, er vilkårene for å kunne fremme forslag om omsorgsovertakelser, relativt spesifisert. I loven av 1992 er de situasjoner som kan føre til omsorgsovertakelse klarere formulert enn tidligere. At situasjonen er så detaljert beskrevet i selve lovteksten, er en stor fordel av hensyn til rettsikkerheten til barn og foreldre som blir involvert i barnevernsaker. I en tolkningsprosess blir det derfor lovens ordlyd som legges størst vekt på, og mindre på andre rettskilder. Det skaper mer forutberegnelighet for barn og foreldre.

"Legalitetsprinsippets viktigste funksjon er å beskytte borgerne mot inngrep fra forvaltningen som Stortinget som lovgivende forsamling ikke har godkjent på forhånd. Om legalitetsprinsippet er overholdt, er gjenstand for kontroll ved domstolene. Disse vil oppheve eventuelle vedtak forvaltningen har gjort på tvers av prinsippet". (Olav Molven, 2002, s. 92)

Det er fylkesnemnda som må godkjenne omsorgsovertakelser etter at forslag er fremmet fra barneverntjenesten. De såkalte "tvangsvedtak" treffes etter loven av 1992 av fylkesnemnda. Den har ingen instans som er overordnet. Dersom fylkesnemndas avgjørelser skal påklages, må saken bringes inn for domstolen. Det betyr at inngrep fra barnevernets side kan kontrolleres ved domstolen. Det medfører en rettsikkerhet både for barn og foreldre. Men når begrepet rettsikkerhet brukes om begge rettsikkerhet, er det nødvendig å se hvilke interesser som ivaretas.

En rettsikkerhetsgaranti for foreldrene er deres adgang til rettslig overprøving i en sak om omsorgsovertakelse. En slik overprøving i rettsystemet kan ofte ta lang tid. Det kan medføre at barnets rettsvern blir svekket, fordi forutsigbarheten i oppvekstsituasjonen blir svakere.

Dersom fylkesnemnda ikke gir medhold i barneverntjenestens forslag om omsorgsovertakelse, kan kommunen også begjære rettslig overprøving. Dette kan igjen ses på som en innskrenkning i foreldrenes rettsvern.

Selv om en omsorgsovertakelse har funnet sted, er det klare utgangspunkt at når foreldrene igjen kan gi en forsvarlig omsorg, skal vedtaket om omsorgsovertakelse oppheves, og barnet tilbakeføres til foreldrene, jfr. § 4-21

6.7 Tolkning av lovreglene som gir hjemmel for omsorgsovertakelse § 4-12, a, b, c og d

I loven av 1992 er vilkårene som kan føre til omsorgsovertakelse mer spesifisert enn tidligere. Det styrker rettsikkerheten at situasjonene er så klart som mulig beskrevet i selve lovteksten. Likevel er en god del av vurderingene i slike saker avhengig av et godt faglig skjønn, fordi det ikke foreligger eksakte løsninger på mange av beslutningsområdene.

1. § 4-12, a, gjelder de tilfeller hvor barnet ikke får den daglige omsorg eller den personlige kontakt og trygghet som de trenger etter sin alder og utvikling. Det er forutsatt at situasjonen må være forholdsvis klart uholdbar. Det må være alvorlige mangler ved omsorgssituasjonen.

Det er for det første de tilfeller hvor det foreligger en avvisning av barnet eller en situasjon hvor foreldrene ikke er i stand til å dekke barnets kontaktbehov. Besemmelsen dekker også de tilfeller hvor tvang eller vold i hjemmet skaper utrygghet - både fysisk og psykisk. Psykiske lidelser hos foreldrene kan også skape utrygghet, som igjen påvirker barnet.

2. § 4-12, b. Etter denne hjemmelen kan det treffes vedtak om omsorgsovertakelse når foreldrene ikke sørger for at syke, funksjonshemmede eller andre spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling.

3. § 4-12, c, gjelder når foreldrene gjør seg skyldig i barnemishandling eller andre alvorlige (fysiske) overgrep i hjemmet.

4. § 4-12, d. Omsorgsovertakelse etter denne bestemmelsen forutsetter at det er overveiende sannsynlig at barnets utvikling eller helse kan bli skadet fordi foreldrene mangler de personlige forutsetninger for å ha ansvaret for barnet.

For at vedtak om at omsorgen for et barn kan overføres fra biologisk foreldre, til barnevernstjenesten, er beslutningsgrunnlaget knyttet til 3 vurderingstema.

1. For å kunne gi adgang til omsorgsovertakelse må et av 4 alternative vilkår foreligge, dvs. § 4-12, 1.ledd, a, b, c eller d.

2. En vurdering etter § 4-12, 2.ledd er en selvstendig vurdering. Det vil si at selv om omsorgssvikt kan dokumenteres, kan andre løsninger være mer nærliggende (jfr. - det mildeste inngrep).

3. Selv om både et grunnvilkår etter 1.ledd foreligger, og det anses utilstrekkelig med hjelpetiltak som ledd i nødvendighetsvurderingen etter 2.ledd, gjenstår en avsluttende vurdering av hensynet til barnets beste etter § 4-1.

Om denne vurderingen uttalte komitéen på side 5 (Ins. O, nr 80 (1991-92)): "Overtakelse av omsorgen må skje fra en samlet vurdering av hva som er til barnets beste, inklusive å vurdere de negative konsekvenser en flytting i seg selv vil representere for barnets utvikling, og på en slik måte at barnet får en bedre omsorgssituasjon enn det forlot". Når det skal tas beslutning om eventuell omsorgsovertakelse, skjer imidlertid avveiningene i forhold til et antatt minimum av akseptabel omsorg. Dreier det seg om omsorgsbetingelser som stort sett befinner seg innenfor en normal variasjon som gir rom for at barn kan utvikle seg, og barn trenger hjelp innenfor denne rammen - bør og kan barnevernet som hjelpeinstans yte hjelp. Dersom de omsorgsbetingelsene barnet har er utenfor en normalsituasjon - kan det bli nødvendig å gi barn alternative oppvekstbetingelser for kortere eller lengre tid. Disse vurderinger må bygge på kunnskap om betingelser for barns utvikling.

Det grunnleggende tema for barnevernets vurderinger er forholdet mellom kvaliteten på den omsorgen som gis, og hva slags utvikling barn får som følge av dette. Når det blir samlet inn informasjon om et barns omsorgssituasjon, er intensjonen å vektlegge en objektiv virkelighetsbeskrivelse av forholdet. Det gjøres bruk av observasjon for å kunne si noe om en del andre, kanskje ikke observerte forhold. Barnevernet konkluderer da på dette grunnlag med at barnet for eksempel mangler den kvaliteten på daglig omsorg, som § 4-12, a krever. Dersom det blir snakk om en omsorgsovertakelse, kreves det at årsaken til de manglene som er observert, kan settes i sammenheng med foreldrenes atferd. Slutninger om forholdet mellom årsak og virkning gjøres da på grunnlag av observasjoner. Videre krever formuleringene både i § 4-1 og § 4-12, en begrunnet antakelse om hvordan barnet vil få det på sikt. I forhold til § 4-1 dreier det seg om hva som er best for barnet, og dette i seg selv må vurderes på sikt. Vilkårene i § 4-12 d, inkluderer en slutning om fremtidig skade. § 4-12, 2.ledd oppstiller som et sentralt og generelt vilkår at omsorgsovertakelse må være nødvendig. Nødvendighet "ut fra den situasjon barnet befinner seg i" angir at det er den aktuelle omsorgssituasjon som er avgjørende. Vurderingstemaet angående § 4-12, 2.ledd, er en tenkt sammenlikning mellom antatte virkninger av fortsatte hjelpetiltak og antatte virkninger av plassering utenfor hjemmet.

Det er kommunens barnevernstjeneste som utarbeider forslag om tiltak og eventuell omsorgsovertakelse, jfr. § 7-10. I forslaget til omsorgsovertakelse skal det redegjøres for de omstendigheter det bygger på. Forarbeidene vektlegger at saksfremstillingen skiller mellom beskrivelse og vurdering. Beskrivelsen bør skje i så nøytrale ordelag som mulig.

Vår nåværende barnevernslov stiller en del implisitte krav om bruk av faglig skjønn i avgjørelsesprosessen. Det stilles store krav til saksbehandleren ved barnevernet når forslag om overtagelse skal fremmes overfor Fylkesnemnda. I art. i BT 07.07.2010, "Dyrt å utrede om barnet skal ut", tror jussprofessor Kirsten Sandberg, at barnevernet er tilbakeholdne med omsorgsovertakelse fordi det er så kostbart. Hun uttaler at "Å fremme en sak for fylkesnemnden om omsorgsovertakelse, er en stor belastning for det kommunale barnevernet både økonomisk, arbeidsmessig og menneskelig. Det gjør at barnevernet ofte vil være helt sikre på at saker går gjennom før de fremmer den. Derfor burde trolig mange saker blitt fremmet tidligere." Hun hevder videre at "En annen grunn er ideologien man har om at barn først og fremst skal hjelpes i hjemmet. Det kan også bidra til at det går for lenge før barnevernet reiser sak om omsorgsovertakelse": Dersom slike vurderinger medfører riktighet, er det en risiko for barns sikkerhet og trygghet i forhold til at de får hjelp og bistand når de har behov for det.

Kapittel 7. Vurderinger omkring barns rettigheter og rettsikkerhet.

I kapittel 6 i oppgaven har jeg gjennomgått noen sentrale bestemmelser i kapittel 4 i barnevernloven som omhandler "særlige tiltak". I disse bestemmelsene er det nedfelt ulike plikter fra barnvernets side til å yte hjelp til barn som trenger det, når vilkårene er tilstede.

I dette kapittel vil jeg belyse noen faktorer som kan påvirke og eventuelt begrense barns rettigheter i forhold til å få de ytelser og den hjelp som barnevernet har plikt til å gi barn i forhold til de samme bestemmelsene.

7.1 Barnevernloven av 1992

I velferdslovgivningen skiller man ofte mellom ytelser som den enkelte har rettskrav på å få, og tilfeller hvor man må konkurrere om knappe ressurser. Når lov eller forskrifter angir kriterier eller konkrete vilkår for når tildeling og utmåling av velferdsytelser, foreligger en rettighet. I prinsippet kan da ikke forvaltningen avslå kravet fordi det ikke finnes ressurser til å imøtekomme det. Retten til å konkurrere om knappe ressurser er derimot undergitt budsjettmessige prioriteringer. Rettigheter koster penger, og penger er det alltid knapphet på i offentlig forvaltning. Det kreves derfor en politisk prioritering. Ønske om å gjøre en rettighet eksklusiv er først og fremst motivert av økonomiske og politiske hensyn.

I høringsnotatet til barnevernloven av 1992 viste departementet en vilje til å styrke barns rettigheter. Grunnen til det var at det på slutten av 1980-tallet viste seg å ligge flere tusen ubehandlede meldinger rundt omkring. Ordet "rett" til nødvendig hjelp og omsorg var først tatt inn i formålsparagrafen i Bvl. § 1-1. I Ot. prp, der spørsmålet ble drøftet, gikk man tilbake på dette (Ot.prp. nr. 44 (1991-92), s. 6-7). Departementet hadde noen motargumenter til at loven skulle være en rettighetslov. Det ble blant annet hevdet at en rettighetsfesting kunne føre til at

de mest ressurssterke ville gjøre rettighetene gjeldende. Et annet argument var at det ville være unaturlig å gi "rett til tvang". Et tredje argument mot å innføre en rett til bistand og tiltak, var at det ble hevdet å være vanskelig å definere både hva rettskravet består i, og hvilken situasjon som skulle utløse rettighetskravet (Kristin Sandberg, 2002, s. 271).

Det kan videre spørres om hvor mye en rettighetsfesting ville bidra med til et bedre barnevern. Gudrun Holgersen (2000) har blant annet skrevet en prosjektrapport knyttet til evaluering av barnevernloven. Etter hennes oppfatning vil betydningen av en rettighetsfesting være begrenset, da det må forutsettes at lovgivningen alltid vil opprettholde forpliktelser og ansvar for kommunene.

Men rettighetsfestingen kan også gi en moralsk og etisk dimensjon. Det kan være av betydning for signaleffekten at barneverntjenesten lovfestes som en rettighetslov, dersom en sammenligner den med andre deler av velferdsordningen. Da er det ikke bare plikten til hjelp som understrekes, men også barnets rett til hjelp. I en kronikk i BT. 20.11.2009 av Geir Kjell Andersland, fylkesnemndsleder på dette tidspunktet, setter søkelyset blant annet på dette spørsmålet. Han formulerer det på følgende måte: "Barnevernets praksis er rik på saker hvor foreldre ikke vil ha noe med barnevernet å gjøre, til tross for at barnet trenger bistand. Ikke minst gjelder dette barn som i hjemmet utsettes for eller opplever vold, og hvor det forekommer mye rusmisbruk. Ved å gi barn en selvstendig rettsposisjon, vil barnevernet lettere kunne gi nødvendig hjelp i hjemmet uten foreldrenes samtykke. I dag er alternativet at intet skjer eller at det, når barnet har lidd lenge nok, reises tvangssak".

I kapittel 4 i barnevernloven er det nedfelt flere alternative hjelpetiltak for barn som har behov for bistand. Slik som bestemmelsene i loven er formulert har barnevernet plikt til å yte bistand i ulike situasjoner. Spørsmålet er om barnet har en "rett" på de ytelser som barnevernet har en "plikt" til å yte. Slik som loven er formulert i dag og slik som departementet også vurderer den, er den ikke en rettighetslov på lik linje med for eksempel enkelte bestemmelser i sosialtjenesteloven (§ 5-1 1. ledd, som omhandler rett til økonomisk stønad). En av grunnene til dette kan være at det er vanskelig å definere eksakt hva det er barn har rett på. Det kan være enklere i de tilfeller der det er økonomisk støtte som skal ytes. Debatten om hvorvidt barnevernloven burde vært en rettighetslov er fremdeles aktuell, og det er mange gode argumenter for at barnevernloven blir definert som det.

Etter innføringen av rammefinansiering til kommunene har staten ikke lenger hånd om hvilke ressurser som settes inn i barnevernet. En rettighetsfesting ville bety at kommunene ikke kunne vise til manglende ressurser som begrunnelse for ikke å sette iverk tiltak. Det burde også være en interesse i å sikre en minstestandard på barnevernsarbeid som er uavhengig av hvilke kommune barnet bor i. Det som bør være sentralt her er at ressursene må stå i samsvar med de oppgaver som barnevernet er satt til å håndtere.

7.2 Faktorer som kan påvirke barns rettigheter og rettsikkerhet.

7.2.1 Barnevernets utøvelse av faglig skjønn.

I praksis er mye av barnevernets arbeid utøvelse av faglig skjønn. Det er umulig å formulere

vilkårene i en lov så presist at det overflødiggjør skjønnelementet, særlig i en lov som omhandler andre ytelser enn ren økonomisk stønad. Her er det kunnskap om og forståelse av menneskelige relasjoner og vurdering av hvilken livssituasjon barn lever i som kan gi uheldige oppvekstvilkår.

I NOU 2009: 8, s. 34, sies det om dette: "Det krever kompetanse i å vurdere komplekse situasjoner og samspill, kunnskap om det å ta beslutninger, kompetanse i å formulere vurderinger og kompetanse til å være tilstede i familiers liv i noen av livets mest sårbare situasjoner".

Grunnlaget for tiltak og inngrep fra barnevernets side skal være hensynet til barnets beste. Loven gir generelle retningslinjer om dette. Den begrenser seg til å presisere at hensynet innebærer at omsorgen må fungere som stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen. Det går derfor ikke an å se beslutningsprosessen i barnevernsaker uavhengig av faglig kunnskap om barn. En viktig forutsetning for å kunne ta gode beslutninger i barnevernet, er at de ansatte har god kompetanse og nok ressurser til å kunne behandle hver enkel sak på en betryggende måte. En viktig forutsetning for at det skal tas gode beslutninger i barnevernet, der hensynet til barnets beste står sentralt, er å ha gode kunnskaper om barns utvikling og om hva barn trenger for å oppleve god omsorg.

Det er flere forskjellige beslutningstema de ansatte må foreta, som krever god utøvelse av faglig skjønn. I første fase i en barnevernsak, meldingsfasen, må det vurderes om hvilke barn som hører inn under barneverntjenestens ansvarsområde, og hvilke som ikke gjør det. Det er en beslutning om eventuell henleggelse av en bekymringsmelding. I neste fase står beslutningstemaene i en barnevernsak i en avveining mellom de barn og familier som skal tilbys veiledning og råd, og i hvilke saker en ytterligere iverksetting av tiltak er nødvendig. En tredje problemstilling er avveining mellom å sette inn tiltak i hjemmet eller plassering utenfor hjemmet. Hele denne beslutningskjeden krever et godt faglig skjønn for at beslutningene som tas har hensynet til barnets beste som grunnlag.

Dersom ikke disse beslutningsfasene blir godt ivaretatt, kan det utgjøre en usikkerhet for barn som er involvert, og en utfordring også både mot rettsvernet og rettsikkerheten som barn må forventes å skulle ha.

Det kan også være utfordringer med tolkning av skjønnsmessige ord og uttrykk i lovteksten. Eksempler på slike tolkningsord og uttrykk er "hensynet til barnets beste", "overveiende sannsynlig", "rimelig grunn til å anta", og "særlig behov på grunn av forholdene i hjemmet". Det kan ligge ulik forståelse inn i disse uttrykkene ut i fra hvilken bakgrunn saksbehandleren har. Vurderingen av hva begrepet barnets beste innebærer kan for eksempel variere blant barnevernansatte.

I NOU: 2000: 12, s. 251, formuleres dilemmaet på følgende måte: "Det er allerede i utgangspunktet vanskelig å overprøve hvor godt skjønn den enkelte fagforvalter kan utøve, og det er i neste omgang vanskelig å vite når verdistandpunkter eller verdivalg forklares som skjønnsutøvelse".

Et annet sentralt spørsmål er ressurstilgangen ved det enkelte barnevernkontor. Barneverntjenesten har mange hensyn å ta når de behandler saker. Arbeidsbelastningen er vanligvis stor på hver enkelt saksbehandler. Ofte er den mengde ressurser som kontoret råder over begrenset. Det kan føre til at det fremtvinger en prioritering i saksbehandlingen på bekostning av de minst akutte saker, for eksempel hjelpetiltakssaker, og at tiltakene følges dårlig

opp. Det kan få store negative følger for barnet. Det kan føre til at manglende forebygging for å unngå alvorlige skader for barnet ikke blir håndtert tidlig nok og at saken utvikler seg til svært alvorlige forhold senere.

Et tredje forhold som jeg vil berøre i forbindelse med skjønnsutøvelsen i barnevernsarbeidet, er forholdet mellom lovtolkning og sakens faktum. Det gjelder både vilkårene for nå barnevernet skal sette i verk hjelpetiltak når barnet har "særlige behov for hjelp", når undersøkelsessaker bør settes i gang, "dersom det er rimelig grunn til å anta...." og når vedtak om omsorgsovertakelse bør iverksettes, for eksempel dersom det er "alvorlige mangler....".

E.G. Stang (2007) viste i sin undersøkelse at ingen av vedtakene i hennes materiale inneholdt henvisning til det vilkår som lå til grunn for beslutningen (punkt 6.5 i oppgaven). Et vedtak som skal besluttes består av tre deler. (Velferdsrett 1 3.utg. 2007 om rettighetstenkningen i velferdsretten, s. 71, A Kjønstad). Prosessen presiseres her på følgende måte: "De tre deler er "sakens faktum, rettsgrunnlaget og den konklusjonen som treffes av beslutningsfatteren. Etter den juridiske beslutningsmodellen kommer man frem til en konklusjon ved å vurdere om sakens faktum faller inn under den beskrivelsen som er gitt i loven eller framgår av annet rettsgrunnlag - man undersøker om faktum kan subsumeres under lovens regel (subsumsjonsmodellen)". Dersom det er slik at mange vedtak ikke inneholder en henvisning til vilkårene som ligger til grunn for beslutningene, er det muligheter for at krav til lik behandling ikke oppfylles og at tildeling av ulike hjelpetiltak blir uforutsigbart for barnet.

En grundig lovtolkning av de ulike vilkårene i barnevernloven gjør også at vedtakene blir etterprøvbare, og at barnevernansatte lettere kan vurdere hverandres beslutninger. Dette øker også rettsikkerheten for barnet. Det er ofte komplekse problemstillinger som barnevernet arbeider med. Juridisk skjønnsutøvelse er selve grunnlaget i vurderingen ved siden av at det også kreves barnevernsfaglig kompetanse og en bevissthet i forhold til etiske verdier.

7.2.2 Samtykkespørsmålet.

En viktig grunn til at tiltak overfor barn ikke blir iverksatt er at foreldre ikke ønsker kontakt med barneverntjenesten. Dersom undersøkelsen i barnevernet etter § 4-3 avdekker så alvorlige forhold at det er grunn for å reise omsorgssak, er ikke samarbeid med foreldre i utgangspunktet nødvendig, men ønskelig. Når det gjelder hjelpetiltak er det annerledes. Det forutsettes en viss medvirkning fra foreldrenes side. Bvl. § 4-4, 2. ledd omhandler flere hjelpetiltak som kan ytes til barn og deres familie, men som krever samtykke fra foreldrene til barnet. Også i barnevernsloven § 4-4, 4. ledd forutsetter loven en viss medvirkning fra foreldrenes side. Dette fordi pålegg om hjelpetiltak vanskelig kan gjennomføres ved tvang, selv om slike saker om hjelpetiltak etter § 4-4 4.ledd må behandles av fylkesnemnda.

Manglende samarbeid og samtykke kan få uheldige følger for barn som har behov for hjelp fra barneverntjenesten.

Dersom tiltakene blir motarbeidet fra foreldrenes side, kan en følge være at saken henlegges før tiltak er iverksatt. Andre ganger starter barnevernet et nødvendig tiltak for barnet, men stanser det på grunn av manglende samarbeid. Ofte vegrer barnevernansatte seg mot å gå inn i familier der foreldrene motsetter seg hjelp på vegne av barnet. Videre kan også en følge være at barneverntjenesten, når den bli motarbeidet av foreldrene, iverksetter et mildere tiltak enn det som saksbehandleren mente var nødvendig for å tilfredstille barnets behov for hjelp.

I forhold til det å ivareta barns rettsikkerhet kan slike tilfeller være en stor utfordring. Det å motivere foreldrene til å ta i mot tiltak som deres barn trenger er også en oppgave for barnevernet. Men det krever ofte mye tid, ressurser og motiveringsarbeid hos den enkelte saksbehandler for å få dette til å fungere.

7.2.3 Vurdering av legalitetsprinsippet.

Som tidligere beskrevet er legalitetsprinsippetets viktigste funksjon å beskytte borgerne mot inngrep fra forvaltningens side. Noe av essensen i rettsikkerhetsbegrepet er å beskytte mot (unødige) tvangsvedtak overfor enkeltpersoner. I forhold til barnevernsaker reiser dette en spesiell utfordring, nemlig at det som oftest er et forhold mellom tre parter, nemlig barn, foreldre og barnevern. Dette kan føre til at den som føler seg utsatt for tvang (tvangssubjektet) ikke alltid vil være sammenfallende med den som får oppfylt en rettighet (rettighetssubjektet). Rettigheten består ofte for barnet i å få tilgang til hjelpetiltak eller til en endret omsorgssituasjon. For barnet vil en rett til tvang ofte bety at det blir tatt hånd om og får en større trygghet omkring seg. Ofte vil det være slik at barnet selv ikke er i stand til å vurdere sin egen situasjon, og hva som vil gi den mest optimale løsningen.

Barnevernsakene er et godt eksempel på at rettighetssubjekt og tvangssubjekt er forskjellige. Det er dette som er tilfellet i de saker der barnet selv ønsker tiltak, men hvor foreldrene ikke samtykker. Selv i alvorlige situasjoner kan barneverntjenesten være tilbakeholden med å reise tvangsak. Vilkårene kan være vanskelig å tolke. Det er opp til barnevernsarbeideren å initiere slike saker. Selv om beslutningsprosessen i stor grad gjennomføres i samarbeid med og av jurister. De må være berett til å møte i fylkesnemnda og i retten. Da må de kunne dokumentere saken slik at den tilfredsstillende de krav som stilles i en rettslig prosess, og det er en utfordrende oppgave som er svært ressurskrevende. Det strenge kravet som knytter seg til legalitetsprinsippet kan i en del tilfeller være en begrensning i barns rettsikkerhet når barn og foreldre har ulike ønsker om løsningen. Barnet kan ha behov for å endre sin omsorgssituasjon mot foreldrenes vilje. For å sikre barnet hjelp er tvang nødvendig dersom interessekonflikten mellom foreldre og barn er tilstede, og der det er et klart behov barnet har for å flytte ut av hjemmet.

Legalitetsprinsippetets viktigste funksjon er som tidligere nevnt å beskytte mot tvangsinngrep overfor enkeltpersoner. Prinsippet gir en ekstra utfordring i barnevernsaker, fordi foreldre og barn ofte kan ha ulike interesser i utfallet av en sak. Foreldrene kan ønske å ha barnet boende hos seg, mens barnet har behov for en annen løsning.

I henhold til bvl. § 4-1, er det hensynet til barnets beste som skal vektlegges i avgjørelser, og da er det sentralt å finne tiltak som er det mest optimale for barnet. Prinsippet om det mildeste inngrep og det biologiske prinsipp, kan ofte i slike saker virke i foreldrenes favør. I følge disse skal alt prøves før eventuelle inngrep i omsorgssituasjonen. Det kan føre til at barnet lever under utilfredsstillende forhold i lang tid før eventuell omsorgsovertakelse.

7.2.4 Overprøving ved domstolene.

Fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse kan bringes inn for retten til full overprøving etter tvisteloven. Når saker skal overprøves domstolene, bringes vedtaket fra fylkesnemnda inn for tingretten. For behandling av saken gjelder tvisteloven kap. 36. Kapitlet inneholder særregler

for saker om overprøving av administrative vedtak om tvangsinngrep. Reglene tar spesielt sikte på å ivareta rettsikkerheten til de som har vært utsatt for inngrep. De gir også domstolen et større ansvar for sakens gang en ellers i sivile saker. Retten kan prøve alle sider av saken.

Det er en viktig forskjell fra andre saker om forvaltningsvedtak. Det betyr at retten også skal overprøve forvaltningens frie skjønn, noe den ellers ikke kan. Retten er ikke bundet av partenes påstander og anførsler, det vil si deres krav og det de legger til grunn for kravene. Slik får retten en mer selvstendig rolle. Foreldrenes adgang til rettslig overprøving er en klar rettsikkerhetsgaranti for disse. Så lenge begrepet rettsikkerhet brukes både om foreldres rettsikkerhet og barns rettsikkerhet, kan det være problematisk. Barn har behov for hjelp til rett tid og størst mulig ro og forutsigbarhet i sin oppvekstsituasjon. En rettslig overprøving fra foreldrenes side kan ta lang tid og være i strid med hensynet til barnets beste.

E.G. Stang (2007) har foretatt en undersøkelse omkring erstatningsspørsmålet i unnlåtelsessaker i barnevernet. Hun presiserer at "både nasjonal og internasjonal praksis viser at manglende innfrielse av barnets rett til omsorg og vern mot omsorgssvikt, misbruk og annen fysisk eller mental skade kan medføre erstatningsansvar for det offentlige." (s. 384).

For å kunne utløse erstatningsansvar må eventuell skade på barnet ha vært påregnelig for barnevernet og det må foreligge årsakssammenheng mellom unnlåtelse av hjelp og følgende det har fått for barnet.

E.G. Stang (2007) sier videre på s. 385 at: "Vurderingstema i slike saker vil blant annet være hvorvidt barnevernet hadde kunnskap om de forholdene barnet levde under, hvorvidt barnetvernet kan klandres ved ikke å gripe inn, og om skaden(e) ville vært unngått dersom barnevernet hadde grepet inn i tide". Medfører dette riktighet viser det at det skal relativt mye til før det pålegges erstatningsansvar for barnevernets unnlåtelser av å gripe inn i saker der barn trenger hjelp. Det at et vedtak, eller mangelen på at et vedtak er fattet, kan bringes inn til rettslig overprøving, medfører en viss rettsikkerhet for barnet.

Men dersom det er slik som undersøkelsen her viser, at det stilles svært høye krav til bevis for at kommunen har utvist uaktsomhet i unnlåtelsessaker, er det i realiteten vanskelig for barnet å oppnå erstatning. Det kan være vanskelig i slike saker å bevise at kommunen har handlet uaktsomt, også fordi saken ofte kommer opp på et senere tidspunkt. I tillegg er gjerne skaden allerede skjedd i forhold til barnet, selv om erstatning skull tilkjennes på et senere tidspunkt

7.2.5 Barns rettigheter under saksbehandlingen.

I følge bvl. § 6-3, 1.ledd, har barnet rett til å si sin mening om saker som angår dem selv. Særlig vil det være avgjørelser om hva som er barnets beste at det vil være grunn til å vektlegge barnets syn. I 2003 ble grensen for uttalerett senket fra 12 til 7 år i barnevernloven. Dette er grensen for ubetinget uttalerett. Men både før og etter 2003 gjelder generelt at barnet skal tas med på råd når barnets utvikling og modenhet tilsier det, det vil si også yngre barn.

Uttaleretten er også et hovedprinsipp i FNs barnekonvensjon. Forholdet er omtalt i art. 12: 1. "Partene skal garantere at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter får rett til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet og å gi barnets synspunkter

behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet".

Det er viktig at barn og unge tas med på råd omkring egen situasjon. Det er viktig å sikre at barna det gjelder får tidlig informasjon om hva saken innebærer, hvilke alternativer som foreligger og bli fortløpende trukket med i prosessen. E.G.Stang (2007) skriver i sin bok at det ikke er noen garanti for at tiltakene er tilpasset det enkelte barn, fordi prosessen omkring barns påvirkning av egen situasjon ikke er betryggende. "...Videre har jeg vist til manglende utredning av barnets behov generelt, manglende oppfølging og evaluering av tiltak og for mange saksbehandlere i saken, manglende muligheter til å opprette et tillitsforhold til barnet og å ivareta barnet i saken (barnets samtaleperson)". Ofte blir barnet mer tilskuer enn deltaker.

Når tiltak skal gjennomføres fra barnevernets side, er det viktig at barn får muligheten til å uttale seg omkring saker som de er involvert i. Men det er tydelig presisert i bvl. § 6-3 at det er ingen plikt til å uttale seg, men det "gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser i sak som berører ham eller henne".

Det er blitt stadig tydeligere understreket at barn skal kunne ha innflytelse på sin egen sak og også i forhold til de tjenestetilbud som barnevernet har. Det er viktig at barn og unge skal kunne påvirke innholdet i de tjenestene de får tilbud om. Dette fremgår både av bvl. § 6-3, FNs konvensjon om barns rettigheter og EMK, art. 8, hvor det er nedfelt at "en hver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv". Det betyr også å ha innflytelse på eget liv. Barnevernets tiltak kan også bli mer treffsikre i forhold til barn og unges egne ønsker gjennom å involvere de til å komme med forslag om tiltak og lytte til deres meninger.

7.3 Avsluttende kommentarer omkring rettighets- og rettsikkerhetsspørsmålet.

Temaet i denne oppgaven er å kunne si noe om barns rettigheter og rettsikkerhet i møtet med barnevernet. Debatten omkring spørsmålet om barnevernloven skulle være en rettighetslov ble debattert i tiden før loven ble vedtatt, og diskusjonen kan sies å være aktuell fremdeles. Det var Befring-utvalget som utredet "Barnevern i Norge", NOU: 2000: 12. Utvalget foreslo en lovfesting av barns rett til hjelp. Departementet argumenterte med at det ikke var behov for rettighetsfastsetting. De mente at hensynet til barnets beste ble godt nok ivarettatt.

Departementet uttalte at "samlet sett mener departementet at de saksbehandlingsregler, herunder adgangen til å gi forskrifter om frister for undersøkelser og iverksetting av tiltak, som er nedfelt i forslaget, og det tilsyn fylkesmannen skal utøve, ivaretar hensynet til barnet på en meget tilfredsstillende måte". (Ot. prp. nr. 44 (1991-92), s. 7).

I ettertid har det vist seg at denne intensjonen ikke har slått til. Som jeg har vist til tidligere i oppgaven, er det ofte tilfeller der barnets behov ikke er grundig nok vurdert før tiltak iverksettes. I tillegg er også oppfølging av igangsatte tiltak i en del tilfeller relativt tilfeldig. Barnevernet kan ha gode intensjoner om å oppnå dette. Men i praksis er det først og fremst manglende ressurser som fører til at saker prioriteres annerledes. En kan jo da spørre om det er tilstrekkelig å pålegge barneverntjenesten en plikt til å gi hjelp til barn som trenger det, eller om en rettighetsfesting er nødvendig for å sikre at de barna som mest trenger det faktisk får hjelp etter det som er lovens formål og intensjoner.

Etter barnevernloven har barneverntjenesten en plikt til å iverksette undersøkelsessak og tiltak når det er nødvendig. Kommunen kan også ved forsømmelse av denne plikten ilegges erstatningsansvar. Det foreligger rettspraksis som slår dette fast. Men som jeg tidligere har beskrevet i pkt. 7.2.4, er terskelen relativ høy for at kommunene skal pålegges erstatningsansvar i forhold til unnlatelse av å gripe inn i barns familieliv.

Lovgivningen forutsetter at det pålegges ansvar og forpliktelser for kommunen til å yte hjelp til barn som har behov for det. Når det gjelder de midler som er nødvendig for at barneverntjenesten kan yte hjelp til de barn som faller inn under lovens vilkår, har kommunen plikt til å bevilge ressursene som skal til. I bvl. § 9-1 heter det at: "Den enkelte kommune skal sørge for de bevilgninger som er nødvendig for å yte de tjenester og tiltak som kommunen har ansvaret for etter denne loven". Dette er nødvendig for at det kan opprettholdes et godt tjenestetilbud til de barn og familier som trenger det.

I praksis må ofte barneverntjenesten prioritere sterkt mellom grupper av barn som er kvalifisert for hjelp. Det blir da ofte de mest akutte saker som prioriteres først. Ofte kan da det føre til at forebygging og hjelpetiltak skyves til side på grunn av manglende kapasitet.

I denne oppgaven har jeg fokusert på noen bestemmelser i kapittel 4 i barnevernloven.

Når det gjelder bvl. § 4-2 om meldingssaker, pålegger barneverntjenesten en plikt ("skal") til å behandle en meldingssak innen en uke. I bvl. § 4-3 om undersøkelsessaker, pålegges også en plikt fra barnevernets side ved å bruke uttrykket "skal barnevernet snarest undersøke...". Dette indikerer en tilsvarende rett for barnet for tiltak etter denne bestemmelsen. Men begrepet "rimelig grunnt til å anta" medfører en skjønnsvurdering, og som tidligere beskrevet kan dette bero på litt ulike vurderinger. I første omgang er det et ressurs spørsmål fra barnevernets side om kapasitet til å gå inn i slike saker. Empiriske undersøkelser og enkeltsaker viser at mange av meldingene blir lagt bort, selv om flere av disse burde vært tatt i omgående, for å unngå at de utvikler seg til svært alvorlige tilstander for barnet.

Når det gjelder bvl. § 4-4 2.ledd, pålegger den også en plikt på barnevernet til å iverksette hjelpetiltak dersom barnet har "særlige behov" for hjelp. Hensynet til foreldrene begrenser denne handleplikten fordi tiltaket krever samtykke. Da er det vanskelig å si at barnet har en ubetinget rett til hjelp. Vilkåret "særlig behov" er heller ikke presist. Barns rettsstilling i forhold til denne bestemmelsen, er altså begrenset både ut fra kravet om samtykke fra foreldrene (avsnitt 7.2.2) og utfordringer ved faglig skjønn (avsnitt 7.2.1). Dette kan føre til at barn som egentlig har et hjelpebehov ikke får den hjelp som de trenger.

Bvl. § 4-12 er formulert slik at vedtak om å overta omsorgen for et barn "kan" treffes. Strenge vilkår må oppfylles før slike vedtak kan iverksettes. Dette er selvsagt en rettssikkerhetsgaranti for foreldrene, men for barnet kan det være viktigst å få et bedre omsorgstilbud. Ofte vil det ikke være sammenfall mellom rettighetssubjektet og tvangssubjektet. Men den overordnede normen er hensynet til barnets beste. Det biologiske prinsipp og det mildeste inngrepsprinsipp vil i hovedsak verne foreldrenes interesse i de saker der barn og foreldre ikke har forenelige interesser i å ivareta de biologiske bånd enten ved at barnet blir boende hos foreldrene eller ved samvær med dem. I tvangssaker kan det strenge kravet som legalitetsprinsippet setter være en utfordring for barnas rettsikkerhet. K. Sandberg 2002 s. 38-39 hevder følgende: "I barnevernet blir det ekstra viktig å finne regler som ikke bare sikrer at unødige inngrep ikke finner sted, men som også sikrer at inngrep kan finne sted der det er nødvendig ut fra barnets interesser (...). Av hensyn til barnets rettigheter må man altså fravike de strenge kravene til rettsikkerhet for foreldrene hva inngrepskriteriene angår."

I følge "barnevernpanelets rapport", sept. 2011, s. 10, mottok omkring 50 000 barn tiltak fra barnevernet i 2010. Det er en økning på 7,1 prosent fra året før. Panelet har fått mandat til å gi uttalelser og forslag knyttet til fem områder, s. 8.

Disse er forslag som er knyttet til organisering, regelverk, brukermedvirkning, kunnskapsbehov og tiltak i barnevernet. Regjeringen skal legge frem en proposisjon våren 2012 på grunnlag av denne rapporten.

Et av hovedforslagene til panelet er at det er nødvendig at barneverntjenesten utvikler og har tilgang til gode tiltak for utsatte barn, og at tidlig og effektiv innsats for utsatte barn og unge er helt nødvendig. Da gjenstår det bare å se om det også følger økonomiske midler med, som er helt avgjørende for muligheten til å styrke innsatsen i barnevernet.

Kilder.

Lovregister.

Lov av 17.07.1953 nr. 14 om barnevern (opphevet)
Lov av 10.02.1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven, fvl.)
Lov av 13.12.1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven, sostjl.)
Lov av 17.07.1992 nr. 100 om barnevernstjenester (barnevernsloven, bvl.)
Lov av 17.06.2005 nr. 90 om Mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)
Den europeiske menneskerettskonvensjonen, lov av 21.07.1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
FNs barnekonvensjon, vedtatt 20.11.1989, inkorporert gjennom menneskerettsloven i 2003

Forskrifter.

Forskrift av 16.12.1992 om fylkesnemndas adgang til å ilegge kommunen mulkt ved oversittelse av fristene i § 6-9

Høyesterettsavgjørelser.

Rt. 1991, s. 561 (668)
Rt. 1996, s. 1203 (1207)

Offentlige dokumenter.

NOU 1985: 18 Lov om sosiale tjenester m.v.
NOU 2000: 12 Barnevernet i Norge (Befring-utvalget)
Innst.O. nr.80 (1991-92)
 Innstilling fra forbruker- og adm. komiteen om lov om barnevernstjenester (barnevernsloven)
Ot.prp.nr.44 (1991-92) Om lov om barnevernstjenester (barnevernsloven)
St.meld.nr.40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsvernet. FN's konvensjon om barnets rettigheter, vedtatt 20.11.1989.

NOU 2009: 8 Kompetanseutvikling i barnevernet.
Barnevernpanelets rapport 2011

Artikler og kronikker.

Kronikk i BT. 20.11.2009. Geir Kjell Andersland; "Gi barnet rett til vern"

Art. i BT. 07.07.2010 "Dyrt å utrede om barnet skal ut".

Art. i Stavanger Aftenblad, 12.10.2010 med tittel: "Barnevernet henlegger over 75 prosent av bekymringsmeldinger".

Art. i BT. 07.05.11 "Flere melder fra til barnevernet"

Litteratur.

- Dahl, Tove Stang (1978): Barnevern og samfunnsvern
Holgersen, Gudrun (2000): Rettigheter og rettslige forpliktelser i barnevernet.
Det juridiske fakultets skriftserie nr. 81,
UiB
- Kjønstad, Asbjørn og Aslak Syse: Velferdsrett 1, 3. utg. 2007, Rettighetstenkningen i
velferdsretten, s. 71-108
- Molven, Olav: Sosialrett 6.utg. 2002, Forvaltningsrett, s.92
Rasmussen, Ørnulf: Psykisk helsevern s. 404, fra Andenæs, Kristian m.
flere: Sosialrett 6.utg. 2002
- Lindboe, Knut: Barnevernloven, 6. utg. (2008)
Lindboe, Knut: Barnevernrett, 4. utg. (2003)
- Stang, Elisabeth Gording: Det er barnets sak (2007)
Sandberg, Kristin: Barnevernloven i sosialrett, 6.utg. (2002), kap. 4

